

Sygn. akt II Ca 483/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 czerwca 2017 r.

Sąd Okręgowy w Kielcach II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: **SSO Małgorzata Kleszyk**

Sędziowie: **SSO Bartosz Pniewski (spr.)**

SSR del. Małgorzata Wojciechowska

Protokolant: starszy protokolant sądowy Agnieszka Baran

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 27 czerwca 2017 r. w K.

sprawy z powództwa Syndyka Masy Upadłości Wytwórni (...) Sp. z o.o. w upadłości likwidacyjnej w O.

przeciwko J. E.

o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym

na skutek apelacji pozwanego od wyroku Sądu Rejonowego w Ostrowcu Świętokrzyskim

z dnia 20 października 2016 r., sygn. I C 1574/14

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie III. (trzecim) w ten sposób, że kwotę 100 000 zł zastępuje kwotą 7000 (siedem tysięcy) złotych,

II. oddala apelację w pozostałej części,

III. zasądza od J. E. na rzecz Syndyka Masy Upadłości Wytwórni (...) Sp. z o.o. w upadłości likwidacyjnej w O. kwotę 6250 (sześć tysięcy dwieście pięćdziesiąt) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt II Ca 483/17

UZASADNIENIE

Wyrokiem wydanym w dniu 20 października 2016 roku Sąd Rejonowy w Ostrowcu Świętokrzyskim uzgodnił z rzeczywistym stanem prawnym treść księgi wieczystej nr (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Ostrowcu Świętokrzyskim dla nieruchomości gruntowej położonej w O. oraz posadowionych na niej budynków w ten sposób, że wykreślił z działu IV tej księgi wieczystej hipotekę przymusową ustanowioną na rzecz J. E. do sumy 6 700 000 zł wpisaną na pierwszym miejscu na podstawie wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie, XVI Wydziału Gospodarczego z dnia 21 listopada 2003 roku (sygn. akt XVI GC 1134/01), zaopatrzonego w klauzulę wykonalności na rzecz następcy prawnego wierzyciela hipotecznego postanowieniem Sądu Okręgowego w Warszawie XVI Wydziału Gospodarczego z dnia 6 grudnia 2007 roku (sygn. akt XVI GCo 322/07) (pkt I.); zasądził od J. E. na rzecz Syndyka Masy Upadłości Wytwórni (...) Sp. z o. o. w upadłości likwidacyjnej w O. kwotę 7200 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (pkt II.);

nakazał pobrać od J. E. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Ostrowcu Świętokrzyskim kwotę 100 000 zł tytułem nieuiszczonej opłaty od pozwu (pkt III.)

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd Rejonowy oparł na następujących ustaleniach faktycznych.

We wniosku z dnia 18 marca 2011 roku J. E. wnosił między innymi o wpis w dziale IV księgi wieczystej nr (...) hipoteki przymusowej na sumę 6 700 000 złotych na rzecz wierzyciela J. E. na prawie użytkowania wieczystego gruntu i własności naniesień z tym gruntem związanych, dla którego prowadzona jest niniejsza księga wieczysta, a które przysługuje (...) Spółka z o. o. w O., a w przeszłości przysługiwało (...) spółka z o. o. w T. (dawny (...) Spółka z o.o.) Do wniosku załączył odpis wyroku z dnia 17 kwietnia 2008 roku Sądu Okręgowego w Kielcach wydanego w sprawie I C 2943/07, w którym Sąd Okręgowy w Kielcach uznał za bezskuteczną w stosunku do J. E. czynność prawną w postaci umowy sprzedaży zawartej w dniu 31 października 2002 roku przed notariuszem M. Ł. w Kancelarii Notarialnej w P. za nr Rep. (...), którą (...) spółka z o.o. w T. przeniosła na rzecz Wytwórni (...) Spółka z o.o. w O. prawo użytkowania wieczystego gruntu stanowiącego działkę o nr ewidencyjnym (...)o powierzchni 18 ha 3544 m⁽²⁾ oraz własność znajdujących się na niej budynków, dla której Sąd Rejonowy w Ostrowcu Świętokrzyskim prowadził księgę wieczystą (...) w zakresie przysługującej powodowi wierzytelności wobec (...) Spółka z o.o. w T. stwierdzonej tytułem egzekucyjnym w postaci prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 21 listopada 2003 roku w sprawie o sygn.. akt XVI GC 1134/01, któremu Sąd Okręgowy w Warszawie postanowieniem z dnia 6 grudnia 2007 roku w sprawie o sygn. akt XVI GCo 322/07 nadał na jego rzecz klauzulę wykonalności. Wyrok ten zaopatrzony jest w klauzulę stwierdzającą, że orzeczenie jest prawomocne z dniem 17 października 2008 roku. Do wniosku J. E. dołączył także tytuł wykonawczy numer (...)wydany w dniu 28 lutego 2011 roku przez Sąd Okręgowy w Warszawie, na mocy którego Sąd ten wydał wierzycielowi dalszy tytuł wykonawczy w sprawie XVI GC 1134/01 przeciwko (...) Spółce z o. o. w T. z zaznaczeniem, iż tytuł ten został wydany w celu wpisania na rzecz wierzyciela hipoteki przymusowej zwykłej w księdze wieczystej nr (...). W dniu 9 czerwca 2011 roku Sąd Rejonowy w Ostrowcu Świętokrzyskim w osobie referendarza sądowego dokonał wpisu w dziale IV przedmiotowej księgi hipoteki przymusowej na rzecz wierzyciela J. E. do kwoty 6 700 000 złotych obciążającej użytkowanie wieczyste i własność budynków stanowiących odrębną nieruchomość, dla których ta księga jest prowadzona. Przy oznaczeniu wierzytelności wskazano, iż jest to należność objęta tytułem wykonawczym ze sprawy XVI GC 1134/01, a jako podstawę wpisu w księdze wieczystej wskazano ten sam wyrok z dnia 21 listopada 2003 roku oraz postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności na rzecz następcy prawnego wierzyciela w sprawie XVI GCo 322/07 z 6 grudnia 2007 roku.

Na powyższy wpis skargę wniosła Wytwórnia (...) Spółka z o. o. w O., która w skardze zarzuciła, iż podstawą wpisu hipoteki przymusowej może być wyłącznie tytuł wykonawczy wydany przeciwko dłużnikowi, który jest jednocześnie właścicielem nieruchomości ulegającej obciążeniu lub uprawniony z tytułu prawa w użytkowanie wieczystego. Tymczasem wierzyciel nie przedstawił i nie wykazał, aby Wytwórnia (...) sp. z o. o. w O. był dłużnikiem J. E., a tym dłużnikiem pozostaje wyłącznie (...) spółka z o. o. Skarżący podnosił, iż Wytwórnia (...) Spółka z o. o. w O. ma jedynie znosić egzekucję. Rozpoznając tę skargę Sąd Rejonowy w Ostrowcu Świętokrzyskim postanowieniem z dnia sierpnia 2011 roku zaskarżony wpis utrzymał w mocy. Sąd Rejonowy stwierdził, że wierzyciel posiadając uprawnienie do prowadzenia egzekucji z nieruchomości objętej umową sprzedaży z dnia 31 października 2002 roku uznaną za bezskuteczną w stosunku do niego może również żądać ustanowienia hipoteki przymusowej na niej w celu ułatwienia przyszłego postępowania egzekucyjnego. Sąd przyjął, iż hipoteka przymusowa powinna być traktowana jako szczególnego rodzaju środek egzekucyjny, a postępowanie o jej wpis w księdze wieczystej powinno być traktowane jako postępowanie egzekucyjne.

Od wydanego postanowienia z dnia 4 sierpnia 2011 roku apelację wniósł uczestnik Wytwórnia (...) Spółka z o. o. w O. w O., który w złożonej apelacji ponownie podnosił, iż nie zachodzi żadna z okoliczności warunkującej i dopuszczającej dokonanie wpisu hipoteki przymusowej gdyż wnioskodawca nie posiada tytułu wykonawczego przeciwko, wierzytelność stwierdzona posiadanym przez wnioskodawcę tytułem wykonawczym przysługuje mu wyłącznie do uczestnika Spółki (...), a uczestnik ten nie jest uprawniony już do nieruchomości, na której ma nastąpić wpis. Skarżący podniósł również, iż hipoteka przymusowa nie jest szczególnego rodzajem środkiem egzekucji,

a postępowanie o jej wpis ma charakter samodzielny i nie ma podstaw do stosowania do niego przepisów o postępowaniu egzekucyjnym. Sąd Okręgowy w Kielcach postanowieniem z dnia 24 listopada 2011 roku oddalił apelację uczestnika Wytwórni (...) w O.. Podtrzymując stanowisko Sądu Rejonowego, iż postępowanie dotyczące hipoteki przymusowej powinno być traktowane jako postępowanie egzekucyjne a hipoteka przymusowa spełnia funkcję szczególnego rodzaju środka egzekucyjnego.

W chwili dokonywania wpisu hipoteki przymusowej wieczystym użytkownikiem nieruchomości i właścicielem nanieśń dla których urządzona i prowadzona jest księga wieczysta nr (...) była Wytwórnia (...) Spółka z o. o. w O..

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał, że powództwo zasługuje na uwzględnienie. Zdaniem Sądu Rejonowego brak jest przeszkód do rozpoznawania sprawy w procesie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym na podstawie tych samych dowodów i dokumentów jak w sprawie o wpis w księdze wieczystej. Sąd Rejonowy podkreślił, że w sprawie o wpis w księdze wieczystej przedmiotem rozpoznania było dokonanie wpisu określonego prawa w księdze wieczystej, a w rozpoznawanej sprawie przedmiotem postępowania dowodowego jest ustalenie, czy istotnie zachodzi wskazana wyżej niezgodność, która zasługuje na jej usunięcie przez dokonanie wykreślenia nieprawidłowych wpisów. W postępowaniu tym postępowanie dowodowe nie podlega praktycznie żadnym ograniczeniom w przeciwieństwie do postępowania wieczystoksięgowego. Ponadto postępowanie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym zostało powołane odpowiednim przepisem dla korygowania także wadliwych wpisów w księdze wieczystej również przez dokonanie merytorycznej oceny, czy stan prawny obowiązujący w dacie dokonywania wpisu uzasadniał taki wpis. Właśnie w tym postępowaniu Sąd bada, czy wpis hipoteki jest zgodny z prawem materialnym obowiązującym w dacie jego dokonania i może dokonać jego ponownej wykładni.

Sąd Rejonowy wskazał również, że zarówno w orzeczeniu Sądu Rejonowego z dnia 4 sierpnia 2011 roku, jak również w postanowieniu wydanym przez Sąd Okręgowy w Kielcach w dniu 24 listopada 2011 roku przyjęto, iż postępowanie dotyczące hipoteki przymusowej w księdze wieczystej powinno być traktowane jako postępowanie egzekucyjne. W wydanych orzeczeniach nie uwzględniono jednak treści art. 65 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece, z którego wynika, iż nieruchomość można obciążyć prawem (hipoteką) w celu zabezpieczenia oznaczonej wierzytelności. Oznacza to, że hipoteka przymusowa nie jest środkiem egzekucyjnym, a jej wpis nie prowadzi do dochodzenia zaspokojenia roszczenia. Użycie przez ustawodawcę słów „w celu zabezpieczenia” oznacza, iż wpis hipoteki przymusowej ma ułatwić wierzycielowi przeprowadzenie skutecznej egzekucji z nieruchomości. Zdaniem Sądu Rejonowego zaspokojenie wierzyciela z nieruchomości, na której ustanowiona została hipoteka przymusowa następuje w postępowaniu egzekucyjnym, którego nie wszczyna ani wnioszek o wpis hipoteki do księgi wieczystej ani dokonanie takiego wpisu. W tym postępowaniu sąd wieczystoksięgowy nie działa i nie może działać jako organ egzekucyjny. W takim przypadku i przy przyjęciu, iż hipoteka nie jest środkiem egzekucyjnym, oznacza według Sądu Rejonowego, że do jej wpisu nie znajdzie zastosowania art. 532 k.c., który nakazuje dłużnikowi aktualnemu właścicielowi nieruchomości znoszenie egzekucji natomiast nie stwarza dodatkowego uprawnienia dla wierzyciela ze skargi pauliańskiej w zakresie ustanowienia hipoteki przymusowej.

W ocenie Sądu Rejonowego w orzeczeniu tego Sądu z dnia 4 sierpnia 2011 roku i w postanowieniu Sądu Okręgowego w Kielcach dnia 24 listopada 2011 roku dokonano również błędnej wykładni art. 109 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece. Przepis tego artykułu przewiduje możliwość ustanowienia dla wierzyciela, którego wierzytelność jest stwierdzona tytułem wykonawczym określonym w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym uzyskanej hipoteki na wszystkich nieruchomościach dłużnika (hipoteka przymusowa). Sąd Rejonowy podniósł, że przedmiotowej sprawie dłużnikiem osobistym wierzyciela J. E. jest spółka (...), czyli spółka przeciwko której J. E. uzyskał tytuł wykonawczy i który tytuł został załączony do akt sprawy. Spółka ta przeniosła wieczyste użytkowanie nieruchomości i własność nakładów na rzecz Wytwórni (...) spółka z o. o. Następnie umowa ta została uznana za bezskuteczną w stosunku do J. E. w zakresie przysługującej mu w stosunku do (...) Spółka z o.o. wierzytelności stwierdzonej prawomocnym wyrokiem sądu. W takim przypadku i na podstawie art. 532 k.c. J. E. może dochodzić zaspokojenia z przedmiotów majątkowych, które na skutek czynności uznanej za bezskuteczną wyszły z majątku dłużnika a aktualny właściciel tego majątku musi znosić zezwalać na egzekucję. W ocenie Sądu uprawnienia dla wierzyciela wynikające z art. 532 k.c. nie

przewidują jednak ustanowienia hipoteki przymusowej i nadal w tym zakresie obowiązuje zasada określona w art. 65 ust. 1 i 109 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece, iż hipoteką przymusową można obciążyć nieruchomości dłużnika, a więc takiego dłużnika, który jest właścicielem bądź uprawnionym z tytułu wieczystego użytkowania i który jest wyraźnie wymieniony jako zobowiązany w treści tytułu wykonawczego. Sąd Rejonowy podkreślił zaś, że wierzyciel J. E. nie wykazał, aby w dacie dokonywania wpisu właściciel nieruchomości był zobowiązany do świadczenia na jego rzecz, a wobec tego zdaniem tego Sądu uznać należało, iż wpis dokonany przez referendarza sądowego w dniu czerwca 2011 roku w zakresie hipoteki przymusowej na rzecz J. E. jest sprzeczny z prawem materialnym a w szczególności z art. 532 k.c., 65 ust. 1 i 2 oraz 109 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece i jest niezgodny z rzeczywistym stanem prawnym. Wpis ten jako wadliwy wywołuje dalsze komplikacje w obrocie prawnym a w szczególności wywołuje skutki prawnorzeczowe, które nie są przewidziane dla wierzyciela ze skargi pauliańskiej.

Sąd Rejonowy uznał, że wykonywanie roszczenia określonego w art. 10 ust. 1 u.k.w.h. ze względu na jego procesowy charakter nie podlega ocenie w świetle art. 5 k.c.

O kosztach procesu Sąd Rejonowy orzekł na podstawie przepisu art. 98 k.p.c., uznając, że pozwany J. E. sprawę przegrał w całości i wobec tego zasądził od niego na rzecz Skarbu Państwa kwotę 7 200 zł.

Z uwagi na wynik sprawy Sąd Rejonowy nakazał pobrać od pozwanego J. E. na rzecz Skarbu Państwa nieuiszczoną opłatę w kwocie 100 000 zł.

Apelację od tego wyroku wniósł pozwany J. E., zaskarżając go w całości i zarzucając:

- 1) nieważności postępowania z powodu opisanego w art.379 pkt 3 k.p.c.
- 2) naruszenie przepisów postępowania, która mogła mieć wpływ na treść rozstrzygnięcia:
 - a) art.365 § 1 k.p.c. i art.366 k.p.c. przez rozstrzygnięcie w sprawie już prawomocnie rozstrzygniętej oraz o zarzutach powoda już prawomocnie rozstrzygniętych,
 - b) art.227 k.p.c. i art.233 § 1 k.p.c. przez przyjęcie, że zmiana wykładni prawa dokonana przez Sąd Najwyższy może stanowić o zmianie podstawy faktycznej do badania zgodności z prawem wpisu w księdze wieczystej, podczas, gdy „Wykładnia dokonana przez sądy i trybunały, dotycząca sfery prawa, nie jest ani okolicznością faktyczną, ani środkiem dowodowym„,
- 3) naruszenia przepisów prawa materialnego:
 - a) art.10 ustawy o księgach wieczystych i hipotece przez przyjęcie, że roszczenie z tego przepisu można wywieść również i wtedy, kiedy dokładnie takie same zarzuty, podniesione w pozwie i w oparciu o taki sam stan faktyczny ukształtowany na takiej samej podstawie dowodowej, na jakiej orzekł prawomocnie sąd w postępowaniu o wpis do księgi wieczystej,
 - b) art.532 k.c. i art. 109 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece przez nieuzasadnione przyjęcie, że wyrok uwzględniający roszczenie z art.527 § 1 k.c. w połączeniu z wyrokiem zasądzającym od dłużnika nie może stanowić podstawy wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości osoby trzeciej, która nabyła ją od dłużnika w drodze czynności prawnej, która została uznana za bezskuteczną wobec wierzyciela, a także nieuzasadnione pominięcie wniosku a maiori ad minus przy wykładni art.532 k.c.

W oparciu o te zarzuty pozwany wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku, zniesienie postępowania przed Sądem pierwszej instancji i odrzucenie pozwu, względnie o zmianę skarżonego wyroku oraz oddalenie powództwa w całości.

Powód Syndyk Masy Upadłości Wytwórni (...) sp. z o.o. wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Okręgowy, zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna tylko w takim zakresie, w jakim doprowadziła do zmiany rozstrzygnięcia o nieuiszczonych kosztach sądowych.

Nie zasługuje na uwzględnienie najdalej idący zarzut apelacji upatrujący nieważności postępowania w naruszeniu przez Sąd Rejonowy powagi rzeczy osądzonej wobec wcześniejszego uprawomocnienia się orzeczenia o wpisie hipoteki przymusowej wydanego w postępowaniu wieczystoksięgowym. W orzecznictwie Sądu Najwyższego za utrwalony należy uznać pogląd, że prawomocność wpisu w księdze wieczystej nie może stanowić przeszkody w wytoczeniu powództwa opartego na art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 roku o księgach wieczystych i hipotece (Dz. U. 2017, poz. 1007, zwana dalej u.k.w.h.) między uczestnikami postępowania zakończonego powyższym wpisem (uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2007 roku, III CSK 347/06, Lex 274213, uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2007 roku, I CSK 479/06). Odwołując się w szerszym zakresie do argumentacji zawartej w tych orzeczeniach podkreślić należy podkreślić, że zgodnie z art. 366 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. orzeczenie wydane w tym postępowaniu ma powagę rzeczy osądzonej tylko co do tego, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia, a ponadto tylko między tymi samymi stronami. O wystąpieniu stanu powagi rzeczy osądzonej rozstrzyga nie tylko sama tożsamość stron, występujących w poprzednim postępowaniu w odmiennych rolach procesowych, ale równocześnie tożsamość podstawy faktycznej i prawnej rozstrzygnięcia. Dopiero kumulacja obu tych przesłanek przesądza o wystąpieniu powagi rzeczy osądzonej prowadzącej do nieważności postępowania Nie zachodzi więc sytuacja tożsamości roszczenia w rozumieniu art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., gdy wprawdzie w obydwu sprawach występują te same strony (w odwrotnych rolach procesowych), lecz przedmiotem żądania w pierwszej sprawie było dokonanie wpisu określonego prawa w księdze wieczystej, a w drugiej sprawie przedmiotem żądania ówczesnego uczestnika postępowania, będącego powodem w tej sprawie, jest uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym przez wykreślenie tego, w ocenie powoda bezzasadnie dokonanego, wpisu. O tożsamości podstawy faktycznej i prawnej rozstrzygnięcia, a więc o tożsamości przedmiotu rozstrzygnięcia w związku z podstawą sporu nie może nawet przesądzać ewentualna tożsamość okoliczności prawnych i faktycznych będących przedmiotem badania w każdym z obu postępowań (uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 1998 r., sygn. III CKN 56/98). W sprawie wszczętej powództwem o usunięcie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym (art. 10 ust. 1 u.k.w.h.) przedmiotem postępowania dowodowe jest ustalenie, czy istotnie zachodzi wskazana wyżej niezgodność, której wystąpienie uzasadnia jej usunięcie przez dokonanie wykreślenia nieprawidłowych wpisów. Prowadzone w takiej sprawie postępowanie dowodowe nie podlega w zasadzie żadnym ograniczeniom, w przeciwieństwie do postępowania wieczystoksięgowego o wpis m.in. hipoteki do księgi wieczystej. To ostatnio wymienione postępowanie jest bowiem sformalizowane i zgodnie z art. 626⁸ § 2 k.p.c. sąd rozpoznając wniosek o wpis bada jedynie treść i formę wniosku, dołączonych do wniosku dokumentów oraz treść księgi wieczystej. Z tego względu inna jest więc podstawa faktyczna i prawna żądania wniosku wszczynającego postępowanie wieczystoksięgowe w trybie nieprocesowym, a w konsekwencji wynik tego postępowania nie przesądza ostatecznie o zasadności żądania zgłoszonego w powództwie opartym na art. 10 ust. 1 u.k.w.h. (por. uzasadnienie uchwały SN z dnia 27 kwietnia 1994 r., III CZP 54/94, OSNC 1994 r., nr 11, poz. 215). W orzecznictwie podkreśla się wręcz, że niezgodność wpisu w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym nie może być usunięta w postępowaniu wieczystoksięgowym o dokonanie wpisu, lecz jedynie w postępowaniu wszczętym powództwem o usunięcie niezgodności między treścią księgi wieczystej, a rzeczywistym stanem prawnym, wytoczonym na podstawie art. 10 ust. 1 u.k.w.h. (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2003 r., II CKN 109/01). Ze względu na cel tego postępowania nie ma zastosowania art. 365 § 1 k.p.c., bowiem postępowanie to zmierza z reguły do podważenia wpisu.

Sąd Rejonowy nie naruszył zatem powołanych w apelacji przepisów prawa procesowego art. 365 § 1 k.p.c., 366 k.p.c. a przeprowadzone postępowanie nie jest dotknięte nieważnością spowodowaną rozstrzygnięciem sprawy zakończonej uprzednio prawomocnym wpisem hipoteki przymusowej.

Powyższe argumenty czynią również bezzasadnym zarzut naruszenia przez Sąd Rejonowy przepisu art. 10 ust. 1 u.k.w.h. Podkreślić należy, że wbrew zatem stanowisku zaprezentowanemu apelacji, prawomocność wpisu w księdze wieczystej nie może stanowić przeszkody w wytoczeniu powództwa opartego na art. 10 ust. 1 u.k.w.h. między uczestnikami postępowania zakończonego powyższym wpisem. Wręcz przeciwnie, dopiero prawomocność zwalczanego wpisu w księdze wieczystej - kreującego ujawniony w niej stan prawny - przesądza o możliwości wystąpienia z roszczeniem opartym na podstawie art. 10 ust. 1 u.k.w.h. Dopóki więc wpis ten jest nieprawomocny, to jego zwalczanie może odbywać się jedynie w ramach przysługujących zainteresowanym podmiotom środków odwoławczych w postępowaniu wieczystoksięgowym (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 1994 r., III CZP 43/94, LEX nr 5681; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2001 r., IV CKN 282/00). Uznanie za trafny wadliwego poglądu skarżącego prowadziłoby w istocie do bezwzględnej aprobaty dla wszystkich prawomocnych wpisów w księdze wieczystej i czyniłoby zupełnie bezprzedmiotowym powództwo o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Tymczasem to właśnie w postępowaniu toczącym się w trybie procesowym, wszczętym powództwem wytoczonym na podstawie art. 10 ust. 1 u.k.w.h., zadaniem sądu jest dokonanie merytorycznej kontroli, czy dokonanie prawomocnego już wpisu w księdze wieczystej nastąpiło zgodnie z prawem obowiązującym w chwili rozpoznawania wniosku o dokonanie tego wpisu. Wbrew sugestii pozwanego do odmiennych wniosku nie prowadzi cytowane przez niego postanowienie Sądu Najwyższego wydane w dniu 8 grudnia 2006 roku w sprawie V CSK 322/06 (OSNC 2007/10/158). Sąd Najwyższy przyjął w tym wyroku jedynie, że zakres kognicji sądu wieczystoksięgowego, jak również sądu okręgowego, rozpoznającego apelację od orzeczenia takiego sądu, jest ograniczona przez przepis art. 626⁸ § 2 k.p.c. i nie jest władny zbadać, czy postanowienie sędziego komisarza, stwierdzające w postępowaniu upadłościowym niedopuszczalność wpisu hipoteki na składnikach masy upadłości nie zostało wydane z naruszeniem prawa. W konsekwencji Sąd Najwyższy stwierdził wyłącznie, że ocena w przedmiocie może dokonana w postępowaniu o usunięcie niezgodności pomiędzy stanem prawnym ujawnionym w treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. W orzeczeniu tym Sąd Najwyższy nie zawęził natomiast kognicji sądu orzekającego w tego rodzaju procesie wyłącznie do tych wpisów, których niezgodność nie mogła być uwzględniona na etapie dokonywania wpisu.

Ocenę zarzutów naruszenia przez przepisów prawa materialnego – art. 532 k.c. i art. 109 ust. 1 u.k.h.w., zmierzających do podważenia wyrażonego przez Sąd Rejonowy poglądu, negującego możliwość dokonania na podstawie wyroku wydanego w uwzględnieniu skargi pauliańskiej wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości osoby trzeciej, nabytej przez nią w wyniku ubezskuteznionej wobec wierzyciela czynności dłużnika, należy poprzedzić stwierdzeniem, że dokonane przez ten Sąd ustalenia faktyczne, oparte wyłącznie na dowodach z dokumentów są w pełni prawidłowe. Nie zostały one skutecznie zakwestionowane w postępowaniu apelacyjnym i Sąd Okręgowy w pełni je podziela oraz przyjmuje jako własne. Zarzut naruszenia przepisów art. 227 k.p.c. i art. 233 § 1 k.p.c. nie odnosił się w ogóle do dokonanych przez Sąd pierwszej instancji ustaleń faktycznych. Aby natomiast zarzut naruszenia przepisu art. 233 § 1 k.p.c. mógł być uznany za skutecznie podniesiony, trzeba dowieść, że sąd uchybił zasadom logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego – to bowiem jedynie może być przeciwstawione uprawieniu sądu do dokonywania swobodnej oceny dowodów. Nie jest natomiast wystarczające przekonanie strony o innej niż przyjął sąd wadze (doniosłości) poszczególnych dowodów i ich odmiennej ocenie niż ocena Sądu. Niezbędne jest wskazanie przyczyn, które dyskwalifikują postępowanie sądu w zakresie ustaleń faktycznych. Skarżący powinien zwłaszcza wskazać, jakie kryteria oceny zostały naruszone przez sąd przy analizie konkretnych dowodów, uznając brak ich wiarygodności i mocy dowodowej lub niesłuszne im taką moc przyznając. Innymi słowy, skarżący winien wskazać konkretny dowód przeprowadzony w sprawie, następnie opisać sposób, w jaki dowód ten został oceniony, po czym powinien przejść do scharakteryzowania błędów popełnionych przez sąd na etapie oceny tego dowodu (np. pominięcie istotnej części zeznań świadka, pominięcie treści jakiegoś dokumentu przedłożonego do akt sprawy wraz z pismem procesowym, przeinaczenie zeznań świadka lub treści dokumentu). Na końcu zaś skarżący powinien wykazać, w jaki sposób zidentyfikowane przez niego naruszenie wpłynęło na wynik sprawy. Niewątpliwie, apelacja pozwanego nie zawiera żadnego z tych elementów. Uchybienia, z którymi pozwany łączy natomiast skutek w zakresie ustaleń faktycznych dotyczy mającego być przedmiotem ustaleń Sądu pierwszej instancji stwierdzenia, że zmiana wykładni prawa dokonana przez Sąd Najwyższy może stanowić o zmianie podstawy faktycznej do badania zgodności z prawem

wpisu w księdze wieczystej, podczas gdy w ocenie skarżącego wykładnia dokonana przez sądy i trybunały dotycząca sfery prawa, nie jest ani okolicznością faktyczną, ani środkiem dowodowym. Jakkolwiek ta ostatnia część stwierdzenia pozwanego jest niewątpliwie trafna, to jednak Sąd Rejonowy w żadnym miejscu nie poczynił stwierdzenia, z którego wynikałoby jego odmienne wnioskowanie.

Sąd Rejonowy nie naruszył również przepisu art 227 k.p.c., przepis ten ma bowiem zastosowanie przed podjęciem rozstrzygnięć dowodowych i uprawnia sąd do selekcji zgłoszonych dowodów, jako skutku przeprowadzonej oceny istotności okoliczności faktycznych, których wykazaniu dowody te mają służyć, przez co twierdzenie, że przepis ten został naruszony przez sąd rozpoznający sprawę ma rację bytu tylko w sytuacji, gdy wykazane zostanie, że sąd przeprowadził dowód na okoliczności niemające istotnego znaczenia w sprawie i ta wadliwość postępowania dowodowego mogła mieć wpływ na wynik sprawy, albo odmówił przeprowadzenia dowodu z uwagi na powołanie go do udowodnienia okoliczności niemających istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia w sytuacji, kiedy ocena ta była błędna. Żadna ze wskazanych okoliczności nie miała jednak miejsca, żaden z wniosków dowodowych pozwanego nie został oddalony z powołaniem się przez Sąd Rejonowy, że nie ma on znaczenia dla rozstrzygnięcia, ani też nie został uwzględniony jakkolwiek dowód przeciwnika procesowego pozwanego, co do którego można byłoby stwierdzić, że jest on wnioskiem nieprzydatnym z punktu widzenia procesu dowodzenia okoliczności mających sporny charakter i istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. W istocie wszystkie okoliczności faktyczne, mające znaczenie dla rozstrzygnięcia były ustalone na podstawie niekwestionowanych przez strony dokumentów i w zasadzie miały charakter bezsporny.

Zarzuty naruszenie przez Sąd Rejonowy przepisów art. 109 ust. 1 u.k.w.h. oraz art. 532 k.c. nie zasługują na uwzględnienie. prawomocny wyrok uwzględniający powództwo wierzyciela przeciwko osobie trzeciej na podstawie art. 527 k.c. nie stanowi podstawy wpisu hipoteki przymusowej, o której mowa w art. 109 ust. 1 u.k.w.h., obciążającej nieruchomości osoby trzeciej nabytą w wyniku czynności uznanej za bezskuteczną. Hipotekę przymusową zabezpieczającą skonkretyzowaną wierzytelność pieniężną można ustanowić na podstawie tytułu wykonawczego zasądzającego tę wierzytelność pieniężną od dłużnika, na nieruchomości, która jest jego własnością. Pozwana osoba trzecia nie jest dłużnikiem osobistym wierzyciela. Wyrok uwzględniający skargę pauliańską nie może być podstawą wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości osoby trzeciej (pозwanej ze skargi pauliańskiej), nawet w sytuacji dołączenia do tego wyroku tytułu wykonawczego przeciwko dłużnikowi osobistemu wnioskodawcy (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2015 roku, IV CSK 170/14, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 2013 roku, V CSK 347/12, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2014 roku, IV CSK 76/13, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2012 roku, IV CSK 560/11, OSNC 2013/2/21, uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 sierpnia 2013 roku, II CSK 17/13, OSNC 2014/5/50). Wskazane w art. 532 k.c. uprawnienie, któremu odpowiada obowiązek pozwanej osoby trzeciej, realizuje się poprzez wszczęcie egzekucji przeciwko dłużnikowi osobistemu i skierowanie jej do składnika majątkowego należącego do pozwanej osoby trzeciej, który wyszedł z majątku dłużnika osobistego powoda lub do niego nie wszedł wskutek zakwestionowanej skargą pauliańską krzywdzącej wierzyciela czynności prawnej. „Dochodzenie zaspokojenia” oznacza więc możliwość egzekwowania wierzytelności z tego przedmiotu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 września 2010 r., IV CSK 57/10), a nie możliwość obciążenia hipoteką przymusową nieruchomości, której właścicielem jest osoba trzecia. Hipoteka przymusowa nie jest bowiem szczególnym rodzajem ani sposobem egzekucji, lecz środkiem zabezpieczenia znaczonej wierzytelności pieniężnej ułatwiającym wierzycielowi wyegzekwowanie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 2013 r., V CSK 347/12). Postępowanie o wpis hipoteki przymusowej nie jest postępowaniem egzekucyjnym, a sąd wieczystoksięgowy nie działa jako organ egzekucyjny (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 sierpnia 2013 r., II CSK 17/13, OSNC 2014/5/50). Wyrok wydany na podstawie art. 527 k.c. w odniesieniu do nieruchomości będącej przedmiotem ubezskutecznionej czynności prawnej nie uchyla wymagania, wynikającego z art. 109 ust. 1 u.k.w.h., aby wpis hipoteki przymusowej mógł nastąpić w stosunku do nieruchomości dłużnika. Warunek ten nie jest spełniony, jeżeli dłużnikiem z wierzytelności mającej zostać zabezpieczoną wpisem hipoteki przymusowej jest ten, który wyzbył się jej własności na skutek czynności prawnej dokonanej z osobą trzecią ubezskutecznionej wobec wierzyciela. Wyrok taki nie może stanowić podstawy wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości osoby trzeciej nabytej przez tę osobę w wyniku czynności prawnej uznanej

za bezskuteczną, także łącznie z tytułem wykonawczym przysługującym wierzycielowi (wnioskodawcy o wpis) wobec dłużnika. Wystarczającym argumentem za uznaniem hipoteki jako środka egzekucyjnego nie może być sytuacja niedopuszczalności prowadzenia przez wierzyciela pauliańskiego egzekucji w przypadku ogłoszenie upadłości osoby trzeciej i możliwość uwzględnienia wierzytelności wobec upadłej osoby trzeciej na liście wierzytelności z pominięciem w stosunku do innych wierzytelności pierwszeństwa wynikającego z art. 532 k.c.

Powyższe stanowisko przesądza o tym, że skoro J. E. nie jest wierzycielem osobistym powoda, a dysponuje jedynie tytułem wykonawczym wystawionym przeciwko dłużnikowi osobistemu (byłemu użytkownikowi wieczystemu przedmiotowej nieruchomości) oraz wyrokiem ze skargi paulińskiej, to dokonany na jego wpis hipoteki przymusowej dziale IV księgi wieczystej nr (...) był w dacie jego dokonania i pozostaje obecnie sprzeczny z przepisem art. 109 ust. 1 u.k.h.w. Stan prawny ujawniony w tym zakresie w treści tej księgi wieczystej był zatem niezgodny z rzeczywistym stanem prawnym i niezgodność ta podlegała usunięciu w ramach żądania zgłoszonego przez powoda na podstawie przepisu art. 10 ust. 1 u.k.h.w. Takiego uprawnienia powoda nie niweczy okoliczność, że podłożem uznania obecnie treści księgi wieczystej w zakresie wpisu hipoteki przymusowej za nieodpowiadającej rzeczywistemu stanowi prawnemu, jest dokonanie wykładni przepisu art. 532 k.c. w sposób odmienny od tej jakiej w chwili dokonania kwestionowanego wpisu hipoteki dokonały Sądu obu instancji i jaka wówczas powszechnie przyjęta w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Zaaprobowanie stanowiska pozwanego sprowadzającego podane przez powoda okoliczności uzasadniające jego żądanie wyłącznie do radykalnej zmiany wykładni przepisu art. 532 k.c. prowadziłoby do nieuprawnionego relatywizowania pojęcia niezgodności pomiędzy stanem prawnym ujawnionym w treści księgi wieczystej a rzeczywisty stanem prawnym. Ocena istnienia takiej niezgodności dokonywana jest przez sąd w procesie na chwilę zamknięcia rozprawy i nie ma przeszkód, aby uzasadnieniem dla jej stwierdzenia było dokonanie wykładni przepisu będącego podstawą wpisu odmiennej od tej, jakiej dokonał sąd dokonujący tego wpisu, nawet jeżeli zachodzi pełna tożsamość okoliczności prawnych i faktycznych będących przedmiotem badania w każdym z obu postępowań. Zawodne jest zatem odwoływanie się w tym zakresie do orzecznictwa powstałego na tle wykładni przepisu art. 403 § 2 k.p.c. Inny jest bowiem cel, funkcje i przesłanki wznowienia postępowania w oparciu o restytucyjną przyczynę wykrycia takich okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu, a inny postępowania opartego na przepisie art. 10 ust. 1 u.k.h.w.

Nie zasługuje na uwzględnienie zarzut naruszenia przez Sąd Rejonowy przepisu art. 102 k.p.c. Przepis ten realizując zasadę słuszności pozwala sądowi na zasądzenie od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążanie jej w ogóle kosztami. Do kategorii „wypadków szczególnie uzasadnionych” w rozumieniu przepisu art. 102 k.p.c. zalicza się fakty związane z przebiegiem sporu (np. charakter żądania poddanego rozstrzygnięciu, jego znaczenie dla strony, subiektywne przekonanie strony o zasadności roszczeń, przedawnienie), jak i pozaprocessową sytuacją strony (stan majątkowy, szczególne uwarunkowania zdrowotne i życiowe) (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2007 r., I CZ 110/07, LEX nr 621775). Całokształt okoliczności, które mogłyby uzasadniać zastosowanie tego wyjątku, powinien być analizowany z uwzględnieniem zasad współzycia społecznego (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 1 grudnia 2011 r., I CZ 26/11, LEX nr 1101325 oraz z dnia 25 sierpnia 2011 r., II CZ 51/11, LEX nr 949023). Sposób skorzystania z art. 102 k.p.c. jest suwerennym uprawnieniem jurysdykcyjnym sądu i od oceny sądu należy uznanie, czy wystąpił szczególnie uzasadniony wypadek, który usprawiedliwia odstępstwo, a jeśli tak, to w jakim zakresie, od generalnej zasady obciążania kosztami procesu strony przegrywającej spór (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 3 lutego 2010 r., II PK 192/09, LEX nr 584735 oraz z dnia 27 maja 2010 r., II PK 359/09, LEX nr 603828). Stanowisko sądu w tej kwestii ma zatem charakter dyskrejonalny, oparty na swobodnym uznaniu, kształtowanym własnym przekonaniem oraz oceną okoliczności rozpoznawanej sprawy, w związku z czym w zasadzie nie podlega kontroli instancyjnej i może być podważone przez sąd odwoławczy tylko wtedy, gdy jest rażąco niesprawiedliwe (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2012 r., III CZ 10/12, OSNC 2012/7-8/98). W ocenie Sądu Okręgowego, okoliczności niniejszej sprawy nie przemawiają za zastosowaniem dyspozycji art. 102 k.p.c. przy orzekaniu o kosztach procesu, należnych powodowi w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji. Pamiętać bowiem należy, że z zastosowaniem regulacji art. 102 k.p.c. wiąże się z pozbawieniem strony wygranej należnych jej i poniesionych przez nią kosztów procesu, stąd regulacji ta nie może być nadużywana. Zwrot kosztów procesu, w

tym kosztów zastępstwa procesowego, orzekany zgodnie z ogólną zasadą odpowiedzialności za wynik postępowania służy przede wszystkim ochronie interesów majątkowych strony wygrywającej sprawę - przez zrekompensowanie wydatków poniesionych przez nią w celu obrony swoich praw. W niniejszej sprawie brak jest racjonalnych podstaw, by powód, na rzecz którego zapadło korzystne rozstrzygnięcie, musiał samodzielnie pokryć koszty związanych z udziałem pełnomocnika w procesie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 12 stycznia 2012 r., I UZ 47/11, LEX nr 1215612).

Zasługuje natomiast na częściowe uwzględnienie zarzut obciążenia pozwanego nieuiszczonymi kosztami sądowymi w stopniu niepozwalającym mu na ich pokrycie bez uszczerbku dla utrzymania koniecznego siebie i swojej rodziny. Biorąc pod uwagę charakter niniejszej sprawy oraz sytuację majątkową pozwanego Sąd Okręgowy uznając, że w sprawie zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek w rozumieniu przepisu art. 113 ust. 4 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych - tekst jednolity Dz. U. z 2016 r., poz. 623 ze zmianami). W ocenie Sądu Okręgowego w granicach możliwości majątkowych powoda, określonych w złożonym przez niego oświadczeniu o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania, i nie powodujących uszczerbku dla utrzymania koniecznego powoda i j rodziny leży jedynie uiszczenie opłaty od pozwu w kwocie nieprzekraczającej 7000 zł.

Mając na uwadze Sąd Okręgowy na podstawie przepisu art. 386 § 1 k.p.c. i art. 385 k.p.c. orzekł jak sentencji wyroku.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Okręgowy orzekł na podstawie przepisu art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. i w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Wysokość wynagrodzenia pełnomocnika powoda Sąd ustalił na podstawie § 2 pkt 9 w zw. z § 5 pkt 8 i w zw. z § 10 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. 2015, poz. 1804 z późn. zm.).

SSO Bartosz Pniewski SSO Małgorzata Klesyk SSR (del) Małgorzata Wojciechowska

ZARZĄDZENIE

(...)